

۱۹۲۶

ایکینجی جلد

تورکیات مجموعہ سی

استانبول دارالفنون تورکیات استیتوسی طرفندہ نشر ابیدلیر

مدیر:

کرم سبلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنون شده «تورک ادبیاتی تاریخی» مدرسی



استانبول - دولت مطبعہ سی

۱۹۲۸

سعد الدین تزهت: *شاعری*. ایکنجی کتاب (قرهجه اوغلان) - قونیه ولایت مطبعه سی، ۱۹۲۷ - بویوک جمده ۱۴۱ صحیفه - فیاتی ۷۵ غروش.

قونیه اورتی و ارکک معلم مکتبلی ادبیات معلمی سعدالدین تزهت بک، اسکی ساز شاعر لر مزک الک معروف لرندن «قرهجه اوغلان» اسناد ایدیلن همان ۳۰۰ قدر کوزهل منظومه یی کوچوک بر مقدمه ولغتجه علاوه سیله نشر ایتدی. اثرینک مقدمه سنده: «مقصدمیز نظریه سرد ایتک، قانون چیقارمق دکل، وثیقه طویلامق و بوندن صوکر ا چالیشه جقارله ماده لر حاضر لامقدر» دییه رک، هدفی چوق متواضع برشکده فقط بویوک برصمیمیتله تثبیت ایدن کنج معلم، جداً تقدیره شایاندر. چونکه، علم یولنده یورومک ایستین کنجلی چوق دفعه شاشیرتان مضر معلومات فروشلقدن، عمومی و قیمتسز حکملردن، فکر و معلومات نقصاتی کو سترمکدن باشقا برایشه یارامایان ساخته علم وضعت آلایشلرندن اوزاق دورمش، حقیقی علم آداملرینک باشلیجه شاعری اولان تواضع و صمیمیلکدن آریلامشدر. اولجه یازیش شیرلی تکرار ایتمکدن، یاخوده محدود ویا یا کلیش معلومات اوزرینه خیالی نظریه لر قوروب عمومی و طبیعتیه چوروک حکملر ویرمکدن ایسه، بوضورتله «ماده طویلامق»، علم نقطه نظرندن شبهه سز چوق داهای مفیددر.

ناشر، مقدمه ده، «قرهجه اوغلان» ک هانکی دوره عاقد اولدینی حقنده الدیده بیلدیکی مختلف معلوماتی طویلامش، آریجه، احمد توحید بکک «تورک یوردی» نده منتشر بر مقاله سیله سابق ایلك تدریسات مفتش لرندن رضا بکک قونیه ده «بابالق» غزته سنده «قرهجه اوغلان» حقنده کی مقاله لرندن ده استفاده ایتشد. «قوزان، آطنه، مرعش، نیکده، ارمناک» کی برچوق آناطولی شهرلرینک بنسه مک ایسته دکبری بو شاعر حقنده کی خلق عنعنه لری، مقدمه ده داهای واسع بر صورتده ذکر و تثبیت ایدیلسه، هر حالده داهای دوغر و اولوردی. بالخاصه علی رضا بکک «بابالق» ده کی مقاله لرینی بولمق بوکون همان همان امکانسز اولدینی جهتله، «قرهجه اوغلان» حقنده کی بومونوغرافیده، او مقاله لرده کی معلومات کاملاً طویلا نمالیدی. ناشر، «قرهجه اوغلان» حقنده یازیلی منبعلرده معلومات اولمادیغنی و اوکا دائر آنجا ق شفاهی روایتلردن ویا کندی اثرلرندن معلومات چیقاریله بیلجکنی سویله دکدن صوکر ا، ساده جه «نعیمی حمیدی» ایله «سنبل زاده وهبی» نک برر پارچه سنده مزیفانه بر طرزده ذکر ایدیلن «قره اوغلان تورکوسی» نک بلکه ده بزم «قرهجه اوغلان تورکوسی» عد ایدیله بیلجکی

احتمالی ایلری سورویور. وقتیلہ بن دہ بویله برفکرده ذاہب اولمشدم: حتی، کرک «نعمی حمیدی» نک کرک «سنبلازادہ وھی» نک «قره اوغلان تورکوسی» حقندہ کی شایان دقت پارچہ لرخی ابتدا «ملی تبعلر مجموعہ سی» ندہ مندرج «هاشق طرزینک منشأ و تکاملی» عنوانی مقالہ مدہ ذکر ایتمش، ومؤخر بعض درسلر مدہ وخصوصی محاورہ لرده ده بو «قره اوغلان» ک «قره جہ اوغلان» اولماسی احتمالی ایلری سورمشدم. حالبوکہ، شیمدی درمیان ایدہ حکم بعض ملاحظہ لر، بو «قره اوغلان تورکوسی» نک اسکی ظنمز دن بوسبو تون باشقا برشی اولدیغی کوسترہ جکدر: اسکیدن بری خلق آراسندہ «آی» یہ «قره اوغلان» آدی ویریلیر؛ اسکی زمانلر دہ آی اوینا تانلرک خصوصی بر صنف تشکیل ایتدک لرخی، و بونلرک آی اوینا تیر کن - صوک زمانلر دہ اولدیغی کبی - بر طاقم تورکولر سویله دکلرخی بیلوروز. حتی «اولیا چلی» مشهور اصناف آلای توصیفی صیرا سندنہ، آیرجہ بونلر دن دہ بحث ایدہ ر: «اصناف آییجان - بونلر پیرسز قبطیلر در. جملہ سی سلطان بلطہ شاہ محلہ سندنہ ساکندر لر. آوجی باشیلرہ منسوب اولد قلرندن آلایہ کلیر لر. یتمش قدر اولوب قار یاغدی، آوارہ، دوراجاک، بیک برکت، بازو اوغلو، حیوان اوغلو، سورو اوغلو نام چنکانه لر آیلرخی چکەرک اللرنده صوبا ودائرہ ایله آیلرینہ

قالقده کیدی یاواصل	آل بخششی ایت فصل
سنی طاغدن طوتدیلر	آی دیہ اوینا تدیلر
بانچہ دہ دولاب دوز	سن دہ دونده کورسونلر

کبی مهمل لفظلر سویله رک آلای کوشکی دینندن عبور ایدہ رلر ... » [اولیا چلی سیاحتنامہ سی، ج ۱، ص ۵۶۱].

ایشته، شاعر «نعمی حمیدی» نک نفر تلہ بحث ایتدیکی «قره اوغلان تورکوسی»، غالباً بو «آیچی تورکولری» اولسہ کر کدر. سعدالدین زہت بکک قرہ جہ اوغلانی «یاووز» و «قانونی» زمانلرینہ چیقار مق ایچون بر دلیل مقامندہ قولانمق ایستہ دیکی مثلاً «حلی عثمانلی آلدی» طاعی طاشہ قاتار برکون» بتی، داهاز یادہ جلالی عصیانلری حادثہ لرینہ، مثلاً «حلب والیسی آبارہ حسن پاشا» نک ۱۰۶۸ دہ کی عصیانیلہ ایرتسی سنہ استیصال و قتلنہ [تفصیلاتی «نعمی» دہ و «اولیا چلی» دہ] بر اشارت تلقی اولونہ بیله جکی کی، «نمسه» قرالنه خطاباً «احمد پاشا نک یر کو تور مز عسکر لہ کلدیکی» حقندہ سویله یتمش اولان منظومہ دہ، ینہ مثلاً «کو پرلی زاده فاضل احمد پاشا» نک بر سفری حقندہ سویله یتمش اولایلیر. هر حالہ بوسوک ایکی منظومہ، داهاز زیادہ، بزم «قرہ جہ اوغلان» ک عثمانلی اور دوسنہ

منسوب اولدیغنه و هجری اون برنجی عصرک ایکنجی نصفنده یاشادیغنه برر دلیلدیر [۱]. اونجی عصرک صوکلرنده یاشایان شاعرلردن « فاتحی » افندیکنک منظوم بر مکتوبنده کی شو بیت

[۱] خلق آراسنده « قرهجه اوغلان » ه اسناد ایدیلن شعرلری و منقبه لری اطرافلی بر صورتده. طویلايان علي رضا بك . بواړك نشری مناسبتیه « ۲۵ اپرل ۱۹۲۷ » ده منقشر « ۶۱۵ - ۶۱۶ » نومرولو طرسوس غزته سنده مهم بر مقاله نشر ایتشدر . بومقاله ده کی ایضاحاته کوره رضا بك « قرهجه اوغلان » حقنده کی ایلک معلوماتی ، « سیدی شهر » ك کوپری طاغری اتکارنده یالاده راستلادیغی « آیدین » عشرته منسوب یتش بش یاشلرنده « اوغوز پهلوان » آدلی بر اختیاردن آلمش، صوکره، ارمناك « یارجین » یالاسنده ، آ نامورده « زه یوه » بوغازنده، کاوور طاغنده، « تاجیری، ایل بکلی، آفتار » عشرتلی آراسنده طویلامش ، وشاعرک مسقط رأسی اولان - قوزانك فكه قضاسنه تابع - « کوچه لی » قریه سنده ده برچوق شیلر اوکره نمشدر: [قرهجه اوغلانك کوچه لیده طوغدیغنه و ۱۰۹۰ تاریخلرنده وفات ایتدیکنه عائد تورکولر دیکلدم. بوتورکولری بکا ویرن علی آغادیوردی که: « دره بکلی (قوزان اوغوللری) هر نه دنسه قرهجه اوغلان قیزه شلر اولدورمک ایسته مشلر . او ، بو سوء قصدی طریجه « وان » ه قدر قاچش و بوتورکولری اوراده - ویله مشدر . بوندن صوکره یتنه علی آغا بکا بو محترم خلق شاعرینك (۱۰۱۵) ده تولد و (۱۰۹۰) ده وفات ایتدیکنه عائد اولان وثیقه سنی شو صورتله او قودی :

بیک اون بشده براتجیم یازیلدی سکسان بشده بل کیمکم بوزولدی
بیک طقسانده مزارمک باشنده دوزر باقوش اوتر بلبل (؟ !)

بر مسئله داهار وار : « قرهجه اوغلان » انتخار ایتشدر . بصوصك تورکوی سوله دکدن صوکره « طرسوس » جوارینده « اصحاب کهف » مغاره سنه کیرمش و برداها چیقما مشدر. بورواتی ده « خان محمود » آدلی حکایه ده بولیوروز. حکایه بر عشق ماجراسیدر : وقتیه « کون دوکن خان » اسمنده بر خاقانك « خان محمود » آندنه کی اوغلی « قاندهار » بکنك قیزی « دیارخان » ه تعشق ایدیور ؛ آرقاداشی « قنبر » له برابر اورایه کیدیور. ماجرای بکه حس ایتدیوریور. بك، ذاتاً خصمی اولان « کون دوکن خان » ك اوغلانی و آرقاداشی فرانیه آتدیوریور - وقعه « منبج » ده اولیور - بونی کورن و متأثر اولان قیزده همان کنده سنی نهره آتیور. بک و معیتی قیزی قورتارمق ایچون قوشیورلر ؛ نهایت اوچی بر برینه صاریش بر حالده مغروقاً نهردن چیقاریورلر . لکن بونلری بر بندن آیرمق قابل اولما یور. بوصیراده بیاضلره بورونمش اولدیغی حالده « قرهجه اوغلان » غائبدن ظهور ایدیور ، و « ای ظالم، ای عشق دشمنلری » دییه شو تورکوی او قویور :

قرقلر مغاره سندن چکیلدم کلام بردولوی ایچدم عمانه دالدم
قادر مولام بنده سکا دایاندم سوکولسون میتلر بر برلرن

ایشته وثیقه لرم بونلردن عبارتدر]. علی رضا بکک بو افاداتی ، حالا خلکک خاطره سنده کال قوتله یاشایان « منقبوی » قرهجه اوغلانی کوسترمک اعتباریه بک مهمدر. آنجاق، بونکله، صرف تاریخی بر شخصیت

شایان دقتدر: «عجب شوخی قره اوغلان بنکیانه یاوه لردیرمی * کچرمی کندی اقرانی ایچنده یینه فرزانه» [خصوصی کتبخانه مزده او عصر لرده عائد بر مجموعه ده]. «اولیا چلی» ده «قره اوغلان» اسمنده بر خواننده دن ده آریجه بحث واردر: «خواننده قره اوغلان، آمدی ییجی تلامیذنن، بی بدل، اصول بند بر استاد ایدی. بتلیس خانی عبدال خانک یانندن حقیر ایله عجمه آندن الی آلتیده ارضرومه کله رک دفتر دار زاده محمد پاشانک یاننده حسین بیقرا فصللری اجرا ایتدی» [سیاحتنامه، ج ۱، ص ۶۳۳]. مع مافیه بومشهور خواننده نک بزم «قره جه اوغلان» اولمادیقی قوتله سویله نه بیلیر. ایشته، اسکی مجموعه لرده تصادف ایدیلن «قره جه اوغلان» ه عائد اثرلرک، اذ زیاده اون برنجی عصر ساز شاعرلرینک آثارینی محتوی مجموعه لرده اولماسی ده، یوقاریکی تخمینمزی تأیید ایده بیلیر [بونی دهاها زیاده تأیید و تقویه ایتمک اوزره، «دوقور ژ. ه. مورتمان» ک، اخیراً، آشاییده کی جلد میاننده نشر ایتدیکی مهم مقاله یه باقکز: [Literaturdenkmäler aus Ungarns Turkenzeit, Berlin, 1927, S. 85]. «مکرمین خلیل» بکک ویردیکی معلوماته کوره پارسده «بیبلیوتهک ناسیونال» ده [A. F. T 126] ۱۱ نجی عصره عائد مهم بر فرمانلر مجموعه سنک صوکننده یینه «قره جه اوغلان» و «مصلی» نک شعرلری واردر. علی رضابکک «بابالق» ده کی مقاله لرنده، شفاهی روایتلره استناداً «قره جه اوغلان» ک ۱۰۹۰ ده وفات ایتمش اولارک کوستریله سی ده بوکادیگر بر دلیلدر. الده موجود «قره جه اوغلان» منظومه لری، اسلوب وادا اعتباریله ده اصلاً «یاووز» دورینه ارجاع ایدیلده مز. ایشته بو مختلف دلائله استناداً، «قره جه اوغلان» ک، هجری اونجی عصرک باشنده دکل، اون برنجی عصر اثناسنده یاشادیغنی اولدجه قوتلی اولارک سویله به بیلیرز.

کوبریلی زاده محمد فؤاد

اولان ۱۱ نجی عصر هجری به منسوب یکچیری ساز شاعرلرندن «قره جه اوغلان» ی برندن آیرمق لازمدر. مع مافیه بونک (۱۰۱۵ - ۱۰۹۰) سنه لری آراسنده یاشادیغنی کوسترن - و کندی طرفندن دکل اونک آغزندن اولق اوزره باشقاری طرفندن یازیلدیغنی طبیعی بولونان - تورکو، سائر تاریخی وثیقه لرله توافقی ایتدیکی ایچون، بک اعلا تاریخی بر ماهیتده اولارک قبول ایدیله بیایر. بو تاریخی شخصیتک، وفاتندن صوگرا، کوچیه تورک عشیرت لرینک زنکین مخیله سنده آلدیغنی «منقبوی ماهیت» واکا اسناد ایدیلن حکایه لر و شعرلر، شبهه سز، اونک تاریخی شخصیتندن چوق دهاها مهم وداها شایان تدیقدر. یالکیز، مستقبل تدقیقاتده، بوابکی مسئله یی برندن آیرمق لازم کلدیکی کال اهمیتله تکرار ایدلم.